

אבל טבל טהור שנחמץ ויש עליה דין נתינה של טבל טהור רק מחמת חמץ אי אפשר להיות ראוי לאכילה והולך לאור, בזה לא חידשה התורה דין נתינה לשריפה, דרוקא בטמא חידשה התורה דין דבשתי תרומות הכתוב מדבר ולא יותר, ואם כן נפקע דין נתינה לכהן מתתן לו ולא לאורו וחל עליה רק דין הפרשה, ובטבל שאין עליה מצות נתינה לכהן אין דין איסור של הנאת כילוי, וכל האיסור של הנאת כילוי הוא רק שיש דין נתינה לכהן על טבל וכיון שהתורה חייבת לתת לכהן ולהשתמש בתרומה לאכילה לקיים מצות אכילה או בטמאה מצות נתינה לכהן להדלקה, אסור לפני הרמה להשתמש בטבל ע"י הנאת כילוי, לא כן בטבל שנחמץ שנפקע לגמרי מצות נתינה מטבל זה והוא רק טבל למצות הפרשה אין איסור הנאה של כילוי.

וזה ביאור דברי התוס' אבל בטבל של חמץ מדליקין דלא איירי אלא בשתי תרומות, דפסוק זה דמשמרת תרומתי איירי רק בשתי תרומות טהורה וטמאה דיש עליהם מצות נתינה ולפיכך אין לך בהם אלא משעת הרמה ואילך ולפני הרמה אסור בהנאת כילוי, אבל לא כן בטבל טהור שנחמץ שנפקע דין נתינתו מטעם תתן לו ולא לאורו, ומה שחידשה התורה בטבל טמא דיש מצות נתינה לכהן מדכתיב שלך להדליק תחת תבשילו זה רק החידוש בתרומה טמאה אבל לא בטבל טהור שנחמץ דכיון דבעצם היא תרומה טהורה רק מחמת שנחמץ אינו ראוי לאכילה רק להדלקה נפקע ממנו דין נתינה מטעם תתן לו ולא לאורו ואין עליה דין איסור הנאת כילוי ולפיכך מותר ומדליקין בטבלו ודוק.

בענין אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין בקידוש חדשים ושנים

הנה במשנה עדיות פרק ז' משנה ז' אמרינן: הן העידו שמעברין השנה על תנאי, ומעשה ברכן גמליאל שהלך ליטול רשות מאגמון ושהה לבא ועברו את השנה על תנאי לכשירצה רבן גמליאל השנה מעוברת. עכ"ל המשנה.

והקשו באחרונים ובספר עמק ההלכה, דהרי עיבור שנה אפילו שוגגין ומוטעין מהני כמבואר בת"כ פרשת אמור, ואם כן איך יכולין לעבר שנה על תנאי, דכיון דמהני הקידוש אף בטעות, לא שייך דתנאי יבטל, דלא גרע מטעות. ובאמת הרמב"ם לא העתיק כלל רישא של המשנה דמעברין השנה על תנאי, רק כתב בפרק ז' מהל' קידוש החודש הל' י"ב וז"ל: היה ריש בית דין בדרך רחוקה אין מעברין אותה אלא על תנאי אם ירצה נשיא ע"כ. מבואר מדברי הרמב"ם כאן וכפירוש המשניות, דהן העידו דמעברין על תנאי אין

הכוונה שיכולין לעבר על כל תנאי שירצו, רק על תנאי שירצה נשיא בלבד יכולים לעבר, והא דקאמר כסיפא דהמשנה ומעשה ברבן גמליאל לפרושי רישא קאתי, דעל איזה תנאי העידו שמעברין — על תנאי שירצה נשיא כמעשה דר"ג, וכן מבואר מדבריו בפירוש המשנה עיי"ש, והטעם בזה דעיבור שנה לא מהני בלי רצון הנשיא, כמבואר סנהדרין דף י"א, וברמב"ם שם הל' ו', וממילא אם אין הנשיא רוצה לא היו עיבור כלל, ואין זה ענין כלל לדיני תנאים, דכיון דמה שאין השנה מעוברת אינו מפאת שלא נתקיים התנאי רק חסרון רצון הנשיא, אבל שאר תנאי באמת לא יכול לבטל העיבור כיון דעיבור מהני בטעות ובאונס ולא צריכים דעת עיי"ש בדבריו בזה. והנה בתוספתא סנהדרין פרק ב' איתא דז"ל: רשב"ג ור' אלעזר בן ר' צדוק אומרין: אין מעברין את השנה ואין עושין כל צרכי ציבור אלא על תנאי כדי שיקבלו רוב הציבור עליהם עכ"ל. ולכאורה בצרכי ציבור הדבר פשוט, אבל בעיבור שנה דהוא דבר השייך ומסור מאי מהני תנאי בזה? ובחסדי דוד על התוספתא כתב, דהא דרשב"ג ור' אלעזר בן ר' צדוק לא מצאתיה, ולא שמענו במסכת עדיות הנזכר, וכן בברייתא כאן בגמ' אלא שמעברין על תנאי שירצה נשיא אבל שיהיה העיבור תלוי ברצון הציבור אין לנו, אבל בשאר צרכי ציבור שפיר מתוקמא לפי ההלכה דכל מילי דציבורא אזלינן אחר רוב דעות ע"כ דבריו.

ונראה לי לבאר הענין המסובך הזה. דהנה במשנה ראש השנה פרק ב' דף כ"ד ע"א אמרינן: ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש החודש, וכגמ': "וידבר משה את מועדי ה'", מכאן שראש בית דין אומר מקודש. וכל העם עונין אחריו מקודש, מגלן, אמר רב פפא אמר קרא "אשר תקראו אותם", קרי ביה אתם, רב נחמן בר יצחק אמר "אלה הם מועדי", הם יאמרו מועדי ע"כ.

והנה שיטת הרמב"ן בספר המצות עשין קנ"ג שאין קידוש החודש מעכב, דז"ל: ואני סובר שאין קידוש החודש מעכב ולא הצריכו חכמים לומר מקודש אלא שהוא מצוה, או לפירסומי מילתא בעלמא, אבל מכיון שהסכימה דעת בית דין שיהיה החודש הזה מלא או חסר קורא אני בו אשר תקראו אותם, שהרי ר"א אומר בין מלא בין חסר אין מקדשין אותו, שנאמר וקידשתם את שנת החמישים שנה, שנים אתם מקדש ואין אתה מקדש חדשים, ור"א ברבי צדוק שהלכה כמותו אמר אם לא נראה בזמנו אין מקדשים אותו, אלמא אין הקידוש מעכב, וכן אמרו ר"ה דף כ' שמצוה לקדש על פי ראייה ואינו מעכב. ומה שאמרו ב"ב קכ"א: מועדי ה' צריכין קידוש בית דין — זהו למצוה. אי נמי, צריכין בית דין דקאמר בהם — לחשוב בהם ולהסכים בהן אם מלאים או חסרין. ובשנים אם פשוטה ואם מעוברת, וכן אמרו ר"ה דף ז': שתא מעברתא בחושבנא תליא מלתא עכ"ל.

והנה בשו"ת הרדב"ז חלק ו' שני אלפים ר"י, כתב מפורש דלא כהרמב"ן, והוכיח מסוגית הגמ' ריש פרק ראווה בית דין דחובה לקדש, ממה דאמרינן: ראווה בית דין וכל ישראל ולא אמרו מקודש עד שחשיכה ליל ל"א, או שנחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ליל ל"א אין מקודש דבאמירת מקודש שאמר ריש בית דין נגמר הדין ולא תליא באמירת העם, שאמירת העם שעונין מקודש מקודש ב' פעמים אינו מעכב, דאין אמירתם אלא גזירת הכתוב בלכד עיי"ש בדבריו.

הנה בספר המצות לרס"ג בפירוש של הגאון פרלא הוכיח מהגמ' היפוך מהטורי אבן והוכיח דאמירת העם מקודש מקודש גם כן מעכב, והוא מסוגיא ריש פרק ראווה בית דין דף כ"ה ע"ב, דאמרינן התם: וכיון דתני עד חשיכה הרי זה מעובר למה לי למתני חקירת עדים כלל, ומשני, איצטרך סד"א תהוי חקירת עדים כתחילת דין ומקודש מקודש כגמר דין ולקדשי בלילה מידי דהוי אדיני ממונות וכו' קמ"ל. הרי להדיא דאפילו מקודש מקודש שהיא אמירת כל העם ג"כ מעכבת עיי"ש. והנה יש להתעמק ולהבין מהו עצם הדין של אמירת כל העם מקודש מקודש אחרי שיש כבר מקודש של בית דין, ולמה תלוי קידוש החדשים והשנים במקודש של העם גם כן.

והנה יש לבאר דברי הגמ' על פי שיטת הרמב"ם בספר המצות מצ' קנ"ג שכתב שם שקביעות חדשים ושנים בעינן בית דין הגדול, וזה לשונו: היא שצונו לקדש חדשים ושנים, וזו היא מצות קידוש החדוש, והוא אמרו יתברך "החדש הזה לכם ראש חדשים וכו'" אבל מצוה זו לא יעשה אותה לעולם אלא בית דין הגדול לבד ובארץ ישראל לבד, ולכן בטלה הראיה אצלינו היום בהעדר המקדש כמו שבטלה הקרבת הקרבנות בהעדר המקדש וכו'. ודע שחשבון זה שנמנה אותו היום ונדע בו ראשי חדשים והמועדים אי אפשר לעשותם אלא בארץ ישראל לבד, ובעת הצורך ובהעדר החכמים מארץ ישראל אז אפשר לבית דין הסמוך לארץ ישראל שיעברו השנים ויקבעו חדשים בחו"ל כמו שעשה ר"ע וכו', ובכאן שורש גדול משרשי האמונה לא ידעהו ולא יתבונן במקומו אלא מי שדעתו עמוקה וזה שהיותינו היום בחו"ל מונים במלאכת העיבור שבידינו ואומרים שזה היום ראש חודש וזה היום יו"ט, לא מפני שחבוננו נקבע יו"ט בשום פנים, אבל מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו זה היום ר"ח או יו"ט וכו' בין שהיתה פעולתם זאת כחשבון או בראיה. כמו שבא בפירוש ר"ה דף כ"ה: אשר תקראו אותם אין לי אלא מועדות אלו, כלומר שיאמרו הם שהם מועדות אפילו אנוסין אפילו מוטעין אפילו שוגגין כמו שבאה הקבלה, ואנחנו אמנם נחשוב היום שיקבעו הם, רצה לומר בני ארץ ישראל בו ר"ח וכו' אבל שחבוננו הוא לגלויי מילתא בעלמא והבן זה. ואני מוסיף לך ביאור, אילו הנחנו דרך משל שכני ארץ ישראל יעדרו

מארץ ישראל, חלילה לאל מעשות זאת, כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל, ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחור'ל בית דין שנסמך בארץ הגה חשבונינו זה לא יועילנו כלום בשום פנים, לפי שאין לנו לחשוב חדשים ולעבור שנים בחור'ל אלא כתנאים הנזכרים כמו שביארנו "כי מציון תצא תורה וכו'" ע"כ לשון הרמב"ם בספר המצות.

והרמב"ן במצוה זו השיג על הרמב"ם, ונראה כמו שהרמב"ם טעה, וזה תוכן השגותיו: והתימה מן הרב כי הוא אומר שהמצוה הזאת לא יעשו לעולם אלא בית דין הגדול ובארץ ישראל בלבד, ולפיכך בטלה הראיה אצלנו היום בהעדר הבית דין הגדול, והנה דבר ברור הוא וידוע שכית דין הגדול בטל מארץ ישראל ואפילו קודם חורבן, כמו שאמר בפ"ק דף ח' מע"ז: מ' שנה עד שלא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנויות שלא דנו דיני נפשות, ומאותו שעה בטלו כל הדינים התלויין בבית דין הגדול, ואם כן לא היו יכולים לקדש על פי הראיה מזמן המ' שנה קודם החורבן, וידוע הוא בכמה מקומות בגמ' שהיו עושין כן עד זמן קרוב לסתימת התלמוד, בין בראיה בין בחשבון, בזמן הרע הזה שאין בארץ ישראל ולא בית דין סמוכין כלל, ואין בחור'ל ב"ד שנסמך בארץ לא יועיל חשבונינו שום תועלת בשום פנים, וראיתי בחיבורו הגדול בהל' קידוש החודש בסוף פרק ה' שכתב על כך שקידוש החודש ועיבור השנים אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל, או בית דין הסמוכין בארץ ישראל שנתנו להם הסנהדרין רשות.

אבל הענין שהוא שלם מכל דופי ומנופה מכל עפרורית בסוגיות התלמוד בענין הזה, הוא מה שאמר בקידוש החודש ועיבור השנה אינם צריכים בית דין הגדול אלא שלשה והם מומחים, כמו ששנו משנה שלימה בתחילת סנהדרין דף ב': עיבור החודש בשלשה, עיבור השנה בשלשה, וזה הדין הנהוג להם מן התורה בין קודם חורבן בין לאחר החורבן, אלא בזמן שהיה להם בית דין הגדול היה הדבר מסור להם, והם היו המקדשים החודש ומעברים השנה לא בית דין אחר, מפני שרשות כל ישראל נטולה מכל בית דין אחר עמהם, והיו מסכימין שאין מעברין את השנה אלא א"כ ירצה הנשיא וכו' וכן אפילו לפי דברינו שגם אנו מצריכין מן התורה בין בראיה בין בחשבון בית דין של ג' מומחין, והנה היום נעדר בית דין הזה מכל ישראל, אבל מרפא הקושיא הגדול הזה הוא שרבי הלל הנשיא בנו של יהודה הנשיא תקן חשבון העיבור, הוא קידש חדשים ועיבור שנים הראויים להתעבר לפי מנינו עד שיבא אליהו ז"ל ונחזור על פי הראיה בבית דין הגדול והקדוש, שהוא ראה ע"ה שיתבטלו המועדות מפני הפסד הסמיכה וכו' ועמד ותיקן התשבון וקידש ועיבר בו חדשים ושנים עד שיבנה בית המקדש, ולפיכך היא שבטלה הראיה אצלנו לפי שאין לנו בית

דין הראויין לקבל העדות ולקדש על פיהם לא כדברי הרב, עכ"ל הרמב"ן בהשגותיו על הרמב"ם.

ובמשך חכמה להגאון הנורא ר' מאיר שמתה בפרשה בא, מתרץ שיטת הרמב"ם מתמיהת הרמב"ן ואומר: וקיצור שיטת הרמב"ם כך הוא: הקביעות על פי החשבון כפי שאנו מונין עתה אף שלא נראה לשום אדם ביום שלשים מקדוש החודש, ועל פי ראייה אם לא באו עדים מעובר, וזה הלכה למשה מסיני שכל זמן שהסנהדרין קיימין צריך דוקא להתקדש ע"פ ראייה, ואם לא יבואו עדים אינו מקודש רק מעובר, אבל בזמן שאין סנהדרין אף אם יש בית דין סמוך אין צריך לקבוע על פי ראייה דוקא רק אם רוצים על פי חשבון גם כן הרשות בידם וכו', והני מילי כשיש בית דין סמוך, אבל כשאין בית דין סמוך ואין מי שיקבל העדות מתקדש דוקא על פי חשבון, וכו' והשתא שאין בית דין סמוך בארץ ישראל אנו מקדשים החדשים על פי חשבון, היינו שאנו יודעים שבני ארץ ישראל מקדשים יום זה לר"ח על פי חשבונם. והטעם שאם אין בית דין סמוך חליא רק בבני ארץ ישראל הוא: דשיטת רבנו בפירוש המשנה ובחיבורו בהכרע, אם רצו ישראל שבארץ ישראל לסמוך זקנים הריהם מוסמכים, אם כן בקידוש החודש סגי בחשבון בני ארץ ישראל, שחזינן שדין סמוכין יש לקיבוץ הכללי להסמיך זקנים כמו בית דין סמוך, אם כן חשבונם כדין בית דין סמוך וזה נכון בס"ד. ועיין וראה כי דיני סמיכה המה דומים להל' קידוש החודש, ובזה סרו תמו הקושיות והמבוכות אשר העיר הרמב"ן וחשב לרמב"ם לטועה חלילה. ע"כ דברי הגאון ר' מאיר שמתה.

ונראה לי בזה לחקור דהרי ילפינן לקידוש חדשים דבענין מצוה לקדש על בית דין, וכן מצוה לקדש על ידי אמירת העם מקודש מקודש, וילפינן קידוש בית דין מידבר משה את מועדי ה', וקידוש ע"י כלל ישראל ודין אמירת מקודש מקודש ילפינן מאשר תקראו אותם כמבואר. ובמקום שאין סמוכים בזמן הזה ואין דין קידוש על פי הראייה סגי בקביעות חשבון של בני ארץ ישראל, וכפי שמסביר המשך חכמה דיש לקיבוץ כללי בארץ ישראל כח להסמיך, חשבונם כמו בית דין סמוך לענין קידוש חדשים ושנים, ויש שמוסיפים בזה דלשיטת הרמב"ם לא צריכים בית דין הגדול כמו בעיר הנידחת וזקן ממרא הנאמר במשנה ריש סנהדרין שצריכים בית דין הגדול, אלא שבית דין הגדול הם הכח של הכלל ישראל, כמו לב בית דין מתנה עליהם, שזה לא מדין בית דין אלא מכח כלל ישראל, שהם באי כח הכלל, וזה הפירוש במכילתא פרשה בא: מנין שאין מקדשין החודש אלא בבית דין הגדול, דכתיב "דבר אל כל עדת בני ישראל", והכוונה כאן שאין זה מדין בית דין אלא מדין באי כח כלל ישראל.

והנה יש להסתפק כיון דילפינן לרב פפא בר"ה דין מקודש מקודש של העם מדכתיב "אשר תקראו אותם", וכיון דאמר תקראו אותם ילפינן גם "אתם" אפילו שווגים "אתם" אפילו מוטעין, אולי דין זה שאפילו בטעות חל הקידוש הלכה זו היא במקודש מקודש של העם שמשם ילפינן אתם אפילו שווגין, אבל בדין קידוש של בית דין בלי מצות מקודש של העם אין דין של אתם אפילו שווגין, ואפילו לפי הטורי אבן דאמירת העם אינו אלא למצוה ולא מעכב בקידוש בית דין, ואם לא יענו העם מקודש מקודש חל הקידוש בית דין, אבל זה דוקא אם פסקו הבית דין כהוגן, אבל שגגו או טעו לא חל הקידוש, ולפי זה בזמן הזה שאין קידוש על פי הראיה רק על פי חשבון, והקידוש לא מטעם קידוש בית דין אלא ע"י חשבון מטעם כלל ישראל והעם, אבל לא ע"י קידוש העם, ולא מטעם בית דין מקודש אלא מטעם כח של הכלל, לא יהיה הדין דאתם אפילו שווגין. ואם נחליט ככה יוסבר התוספתא שהבאתי לעיל דאין מעברין את השנה אלא על תנאי כדי שיקבלו רוב הציבור, דהיסוד של הלכה זו דיש דין על כלל ישראל לומר מקודש מקודש, וילפינן זה מקרא "אשר תקראו אותם", ככל זאת אפילו להטורי אבן מקודש מקודש מהעם זה רק למצוה אבל אם לא יאמרו מקודש אין לבית דין כח לפסוק ולקדש החודש אפילו בשוגג ובטעות כי זה תלוי במקודש של העם שמשם ילפינן את הדין שאתם אפילו שווגין כמבואר, וזה חדש.

ולפי זה אפשר להסביר דתנאי לקידוש החודש ועיבור השנה הוא דוקא אם העם אומר מקודש מקודש אבל אם הציבור אינו מסכים ואין מקודש מהעם, אין דין דאתם אפילו שווגין ומוטעין, כיון שכל ההלכה דילפינן דין מקודש מקודש מהעם מאשר תקראו אותם, ומזה ילפינן הדין דאתם אפילו שווגין ועל זה בעינן הסכמת הציבור ג"כ, והיות שהיה כאן בהסכמת הציבור מועיל התנאי כי בלי מקודש מקודש של העם אין אתם אפילו שווגין כמבואר בזה. וצ"ע בכל זה.

והנה הגמ' בחולין ק"א ע"ב ע"ב: הזיד כשבת ושגג ביה"כ פטור מ"ט אמר אביי שבת קביעי וקיימא, יוה"כ בי דינא הואדקא קבעי ליה, אמר ליה רבא סוף סוף תרוייהו בהדי הדדי קאתו, אלא אמר רבא: שמדא הוה ושלחו מתם דיומי דכיפורא דהא שתא שבתא הוא וכו' ע"כ. ועיין ברש"י בסוגיא. ובתוס' הקשו דאיך עקרו יוה"כ, הא בשעת הגזירה אפילו ארקתא דמסאני יהרג ואל יעבור. וחירץ הריטב"א וזה לשונו: ונראה לי דהכי קאמר, ואפשר דהרי גזרו אומות העולם לבית דין שלא לקדשו דאין כאן יוה"כ עכ"ל.

ובספר כלי חמדה פרשה בא, תמה על הריטב"א, דהרי הלכתא כר"א בר צדוק בראש השנה דף כ"ד דאם אין בית דין מקדשין בזמנו, אם לא נראה בזמנו, אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו מן השמים, ואם כן מאי נ"מ שלא קדשוהו

כית דין בזמנו מכל מקום הוה יוה"כ בעשרה בתשרי רק דהחודש הוא מעובר וכבר קדשוהו מן השמים, ומדברי הריטב"א מוכח דאם אין בית דין מקדשין החודש אין כאן חודש תשרי בכלל, וממילא אין כאן יוה"כ וזה תימא, עיין בדבריו מה שמאריך בזה. והנה הרמב"ם בספר המצות סי' קנ"ג כתב וז"ל: אילו הנחנו דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חל לה לאל לעשות זאת, כי הוא הבטיח שלא ימחה את האומה מכל וכל, ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחור"ל בית דין הנסמך בארץ, הנה חשבוננו זה לא יועילו כלום בשום אופן, לפי שאין לנו לחשוב חדשים ולעבר שנים בחור"ל אלא בתנאים הנזכרים, כמו שביארנו כי מציון תצא תורה עכ"ל, מוכח מדברי הרמב"ם דאם יעדרו עם ישראל מארץ ישראל ולא יהיה בית דין בחור"ל הנסמך בארץ, לא יועיל חשבוננו כלום, ויתבטלו החגים, ואף שאנו פוסקים כר"א דאם לא נראה בזמנו אין מקדשים אותו שכבר קדשוהו מן השמים. מוכח מדבריו דאף לר"א בר צדוק דשלא בזמנו לא צריך קידוש מכל מקום חישוב חדשים בעינן, שזה עיקר המצוה לחשוב חדשים, והקידוש שלא בזמנו בא ע"י שמים, אבל החישוב בא על ידי בית דין. וכן הוא מכואר באריכות ברבנו בחיי פרשה בא בשם רבנו חננאל, ועיין כתשוכות הרשב"א חלק ד', וכאוצר הגאונים ר"ה דף כ', ואם לא יהיה החישוב על ידי בית דין לא יתקדש החודש אפילו לר"א בר צדוק, ולפיכך אם גזרו האומות על בית דין שלא לקדש החודש פירוש שלא לחשוב חדשים, לא נתקדש ראש חודש תשרי וממילא לא חל יוה"כ.

ובאמת איתא ברמב"ן על ספר המצות של הרמב"ם סי' קנ"ג שכתב וז"ל: ואני סבור שאין קידוש מעכב וכו' אבל כיון שהסכימו בית דין שיהיה חודש הזה מלא או חסר קורא אני אשר תקראו אותם וכו' ור"א בר צדוק שהלכה כמותו אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו, אלמא אין קידוש מעכב, וכן אמרו מצוה לקדש על פי ראייה ואינו מעכב והוא כ"ש בעיבור עכ"ד.

מוכח מדבריו שהחישוב וההסכמה של הבית דין מעכב אבל לא הקידוש, ואם לא חישוב ביניהם אין לקדש לקבוע החודש לא חל הקידוש מאליו מן השמים, ודוקא אם בית דין חשבו וקבעו אין צריכים קידוש שלא בזמנו, אבל אם לא היה בכלל חישוב בית דין לא נתקדש החודש כלל ודוק.

והנה לקידוש החודש ביום ולא בלילה מצינו שלשה לימודים, בתורת כהנים פרשה אמור נאמר וז"ל: עברוה כלילה וכו' יכול תהא מעוברת, ת"ל "אותם אלה הם מועדי", אין אלו מועדי עכ"ל. ובגמ' סנהדרין י"א ע"ב נפקא לן, דכתיב "כי חוק לישראל משפט לאלקי יעקב", מה משפט ביום אף קידוש החודש ביום, והרמב"ם בספר המצות סי' קנ"ג הביא לימוד אחר

ח"ל: ואמרו מנין שאין מעברין ואין מקדשים את החודש אלא ביום תלמוד לומר "מימים ימימה" עכ"ל.

ועיין בפירוש דרך הקודש מוידל הצרפתי על הת"כ מגאוני הקדמונים העיר מגמ' סנהדרין על הת"כ.

וראיתי בספר זכר יצחק סי' י"א שמתרץ הגמ' והת"כ על פי הגמ' ראש השנה פרק ראווהו בית דין דף כ"ה ע"ב, דאמרינן התם, דהיה מועיל קידוש החודש בלילה היכא דהתחלה היתה ביום, רק מקרא ילפינן דכתיב, "כי חוק לישראל משפט לאלקי יעקב" דאף דהוי רק גמר דין נקרא דין לא יועיל בלילה, ולכאורה יש להבין הא בכל דוכתא הוי גמר דין בכלל דין, אלא דכך חידשה התורה דגמר דין כשר בלילה, ואם כן מה לנו שקידוש החודש נקרא משפט?

וכתב לפרש דבכל דבר הדין בא אחר משא ומתן, ובלעדי זה אינו כלום, ולזה נקרא גמר דין, בקידוש חדשים דיש דין דאתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין ואין המשא ומתן וקבלת עדים כלום, ואם כן אין אמירתו של מקודש תולדה מהתחלה ולפיכך הוי כהחילת דין, וזה כוונת הת"כ ללמוד הלכה דאין מעברין בלילה, מאשר חקראו אותם, ואיך זה מוכח בפסוק זה, אלא הפירוש דכיון דמפסוק זה ילפינן בתורת כהנים דאתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין ומוטעין, מקודש ומעובר, ולפיכך משא ומתן של העיבור והקידוש בלילה לא מהני אף שזה גמר דין, דכיון דמהני בטעות הוי מקודש, וחיישוב בית דין כהתחלת דין כמו שביארנו, ולפיכך זה נקרא התחלת דין כי המשא ומתן אינו כלום בקידוש חדשים כמבואר, ואם כן הלימוד כי חוק לישראל ומשפט לאלקי יעקב דילפינן דלא מהני הגמר דין בלילה בקידוש החודש הוא מקושר עם הדין דאתם אפילו שוגגין דהוי הגמר דין בקידוש חדשים כהתחלת דין, כיון דאין הקידוש שייך להמשא ומתן והוי גמר הקידוש התחלת דין, וממילא לא מהני גמר דין בלילה מטעם הפסוק דמשפט לאלקי יעקב, וכן הוא באור שמח ה' קידוש החודש עיי"ש.

ולפי זה נראה לי להוסיף יותר ולתרוץ הרמב"ם בספר המצוות סי' קנ"ג שהביא לימוד אחר דאין מקדשים את החודש בלילה ואין מעברין את השנה בלילה מימים ימימה, על פי דברינו שכתבנו לעיל, דכיון דדין אתם אפילו שוגגין הוא באמירת מקודש מקודש של העם ביחד עם הבית דין, ולפי הטורי אבן מקודש של העם אין זה אלא למצוה, אפשר לומר לסברת הטורי אבן דכיון דקידוש של העם אין זה שייך לדין משפט של הבית דין, אפילו יאמרו מקודש בלילה יקיימו מצות מקודש מקודש, קמ"ל הילפותא של מימים ימימה דאין מקדשין את החודש אלא ביום אפילו הקידוש של העם שאין שייך למשפט וחק.

אבל לפי דברינו קשה דכיון דלפי האור שמח והגאון ר' יצחק מפאניוועז, גמר דין בקידוש החדש פסול בלילה הוא מטעם דכיון דיש הלכה דאתם אפילו שוגגין אתם אפילו טועין אתם אפילו מזידין, עושה שאין הגמר דין שייך למשא ומתן של העדים ואפילו מזידין נגד העדים יש להם כח לבית דין לקדש ולעבר, ולפי דברינו שכתבנו לעיל דדין אתם אפילו מוטעין שוגגין ומזידין זה דוקא עם מקודש מקודש של העם, ובלי מקודש של העם אין כח לבית דין לעבר שנים ולקבוע חדשים אם טועין ומזידין הם, ולפי זה צריך להיות דגמר דין של הבית דין יהיה כשר בלילה כמו כל גמר דין כיון שקביעות הבית דין את החדש או עיבור השנים אין להם הכח של אתם אפילו שוגגין רק זה תלוי בקידוש העם, אם כן צריך להיות שגמר דין של הבית דין כשר בלילה כמו כל גמר דין של משפט כיון שהם תלויים במשא ומתן של העדים, וזה צ"ע דלא משמע כן בגמ'.

בענין עיבור שנים וקביעת חדשים בחו"ל

כתב הרמב"ם פרק א' מהל' קידוש החדש הל' ח' וז"ל אין מחשבין וקובעין חדשים ומעברין שנים אלא בארץ ישראל שנאמר "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" ואם היה אדם גדול בחכמה ונסמך בארץ ישראל ויצא לחוצה לארץ ולא הניח בארץ ישראל כמותו הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחו"ל, ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו ואין צריך לומר גדול ממנו הרי זה אסור לקבוע ולעבר בחו"ל ואם עבר וקבע ועיבר לא עשה ולא כלום עכ"ל. והוא מגמ' ברכות דף ס"ג ע"א: כשי"ד חנינא בן אחי ר' יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ שגרו אחריו שני תלמידי חכמים ר' יוסי בן כפר וכן בנו של זכריהו בן קבוטל וכו' אמרו לו מפני שאתה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל, אמרו לו הנח ר"ע שלא הניח כמותו בארץ ישראל, א"ל אף אני לא הנחתי כמותי בארץ ישראל, אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים והם שגרונו וכו' וכל כך למה — משום שנאמר "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים וכו'" ע"כ.

והנה בפרקי דר"א פרק ח' מפורש להיפוך מסוגית הגמ'. וז"ל: יצחק מסר ליעקב ונכנס בסוד העיבור ועיבר את השנה, יצא יעקב בחו"ל, ובקש לעבר את השנה אמר לו הקב"ה יעקב אין לך רשות לעבר את השנה בחו"ל הרי יצחק אביך הוא יעבר את השנה בארץ שנאמר "וירא אלהים אל יעקב ויברך אותו" ולמה עוד שפעם ראשונה נגלה עליו ומנעו מלעבר את השנה בחו"ל. וכשבא